

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1624

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISBN: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 981

Kitap Adı: Ebu't-Tayyib et-Taberî'nin Fıkıh Anlayışı -*et-Ta'likatü'l-Kübrâ* Bağlamında-

Book Title: Abu al-Tayyib al-Tabari's Understanding of Jurisprudence -In the Context of *al-Ta'liqat al-Qubra*

ISBN: 978-625-5576-33-0

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786255576330

Yazarlar | Authors: Esra IŞIK İLHAN | orcid.org/0009-0009-9625-2977

Kurum | Institution: Bitlis Eren Üniversitesi

ROR ID: ror.org/00mm4ys28

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 387

Yayın Tarihi | Publication Date: Haziran | June 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRAM2 | İslam Hukuku | Islamic law

BISAC: REL037040 | Din / İslam / Hukuk | Religion / Islam / Law

THEMA: QRAM2 | İslam hukuku | Islamic law

LC: KBP144 | İslam Hukuku – Fıkıh – Şâfiî Mezhebi | Islamic law – Fiqh – Shafi'i school

Atıf Bilgisi | Cite as: Işık İlhan, Esra. *Ebu't-Tayyib et-Taberî'nin Fıkıh Anlayışı -et-Ta'likatü'l-Kübrâ Bağlamında-*. Fecr Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Ebu't-Tayyib et-Taberî'nin Fıkıh Anlayışı

-et-Ta'likatü'l-Kübrâ Bağlamında-

Esra IŞIK İLHAN

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Esra IŞIK İLHAN

1991 yılında Bitlis'in Tatvan ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Tatvan'da tamamladı. 2014 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansa başladı. 2017 yılında "Hatîb eş-Şîrbînî'nin Muğni'l-muhtâc Adlı Eserindeki Küllî Kâideler" isimli teziyle yüksek lisansını tamamladı. Aynı üniversitede başladığı doktora programından 2025 yılında "Ebu't-Tayyib et-Taberî'nin *et-Ta'likatü'l-kübrâ* Adlı Eserinin İbadetler Bölümü Bağlamında Fıkıhçılığı" adlı tez çalışmasıyla mezun oldu. 2014 yılında Bitlis Eren Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. Halen aynı kurumda görevine devam etmektedir. Evli ve bir çocuk anesidir.

Born in 1991 in Tatvan, Bitlis. She completed her primary, secondary and high school education in Tatvan. In 2014, he graduated from Uludağ University Faculty of Theology. In the same year, he started his master's degree at Yalova University Institute of Social Sciences. In 2017, he completed his master's degree with his thesis titled "The Qur'anic Rules in Khatib al-Shirbîni's Mughni al-muhtâj". He graduated from the doctoral program he started at the same university in 2025 with his thesis titled "Fiqhism in the Context of the Ibadahs Section of Abu't-Tayyib al-Tabari's al-Ta'liqat al-qubrâ". In 2014, he was appointed as a Research Assistant at Bitlis Eren University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Islamic Law. She is still working in the same institution. She is married and has one child.

Kitap Hakkında

Ebu't-Tayyib et-Taberî'nin Fıkıh Anlayışı

-et-Ta'likatü'l-Kübrâ Bağlamında-

Ebu't-Tayyib et-Taberî (ö. 450/1058), ashâb-ı vücûhtan sayılan erken dönem Şâfiî fakihlerinden biridir. Irak ekolünü temsil eden önemli isimlerden ve döneminin ilmî otoritelerinden biri kabul edilen Ebû Tayyib et-Taberî, ilmî titizliği, güvenilirliği, usûl ve furû meselelerine hâkimiyeti, güzel ahlaki ve takvası ile ön plana çıkmış, gerek kendi dönemi gerekse sonraki dönemlerde âlimler tarafından birçok övgüye mazhar olmuştur. Erken yaşlarda ilim tahsiline başlayan Taberî, doğduğu Âmül şehri başta olmak üzere Cürcân, Dînever, Nisâbûr ve Bağdat'ta birçok âlimin ders halkalarına katılmış ve Hatîb el-Bağdâdî (ö. 463/1071), Ebû Bekir eş-Şîrâzî (ö. 476/1083) ve İbnü's-Sabbâğ (ö. 477/1084) gibi mezhep içinde temayüz eden birçok isme talebelik yapmıştır. Usûl, cedel, mezhep, hilaf, hadis ve şiir alanlarında derinleşmiş olan müellif, çok sayıda eser kaleme almış ve bu alanlardaki birikimini sonraki nesillere aktarmada önemli bir rol oynamıştır. Yazdığı eserler arasında et-Talîkatü'l-kübrâ adıyla bilinen Müzenî'nin (ö. 264/878) el-Muhtasar'ı üzerine yazdığı geniş hacimli şerhi, kendi dönemi ve sonraki nesiller tarafından büyük önem atfedilen bir eser haline gelmiştir. Sahabeden başlayarak kendi dönemine kadar çok sayıda ismin fikhî görüşlerine yer vermesi açısından bu kitap, hilaf türünün başarılı bir örneği kabul edilir. Aynı zamanda erken dönemde kaleme alındığı için, içerdiği usûlî bilgiler açısından, o dönemin usûl tartışmalarını göstermesi bakımından hatırı sayılır bir konumda bulunur. Yine hem İmâm Şâfiî'nin fikhî görüşlerini hem de mezhep içindeki ihtilafları nakletmesi ve çoğu zaman tercihlerini beyan etmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Daha çok tercihlerinden teşekkül eden ictihâdî faaliyetlerinin yanı sıra müellif, eserinde mezhep içi ictihad ve tahrîclerde de bulunmaktadır.

Bu çalışmada Taberî'nin fıkıhçılığı söz konusu eseri üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ilk bölümde Taberî'nin hayatı, ilmî kişiliği, eserin önemi, muhtevası, metodu, kaynakları gibi konular ele alınmıştır. İkinci bölümde Taberî'nin hükümleri delillendirme yöntemi ve usûlî görüşleri incelenmiştir. Son bölümde ise müellifin fikhî

ictihadları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda mezhep sınırları içinde yaptığı ictihadlar, tahrîcler ve tercihleri tespit edilmiş ve incelenmeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku; Ebu't-Tayyib et-Taberî; et-Ta'lfika-tü'l-kübrâ; Usûlî Görüşler; İctihâdî Faaliyetler

About the Book

Abu al-Tayyib al-Tabari's Understanding of Jurisprudence

-In the Context of *al-Ta'liqat al-Qubra*

Abu al-Tayyib al-Tabari (d. 450/1058) is one of the early Shafi'i jurists who is considered one of the *ashab al-wujūh*. Abu Tayyib al-Tabari, who is considered one of the important names representing the Iraqi school and one of the scholarly authorities of his time, came to the forefront with his scholarly rigor, reliability, mastery of *usul* and *furū'* issues, good morals and *taqwa*, and was praised by scholars both in his own period and later periods. Al-Tabari began to study at an early age and attended the lectures of many scholars in his hometown of Āmul, as well as in Jurjān, Dīnawar, Nīsābūr, and Baghdad, and was a student of many prominent figures in the sect, such as al-Khatib al-Baghdādī (d. 463/1071), Abū Bakr al-Shīrāzī (d. 476/1083), and Ibn al-Sabbāgh (d. 477/1084). Deeply specialized in *usul*, *jadal*, *madhhab*, *khilafah*, *hadith*, and poetry, he wrote many works and played an important role in passing on his knowledge in these fields to the next generations. Among his works, his voluminous commentary on al-Muḥtasar of al-Musanī (d. 264/878), known as *al-Ta'liqat al-Kubrā*, became a work of great importance in his own time and in the following generations. This book is considered to be a successful example of the *khilaf* genre in that it includes the jurisprudential opinions of many names from the Companions to his own time. At the same time, since it was written in the early period, it is in a respectable position in terms of the *usūlī* information it contains and the *usūl* debates of that period. It is also of great importance in that it conveys both Imām Shāfi'ī's views and the disagreements within the sect and often declares his preferences. In addition to his *ijtihādī* activities, which are mostly composed of his preferences, the author also makes intra-sectarian *ijtihād* and *tahrīc* in his work.

In this study, al-Tabari's jurisprudence is tried to be revealed through this work. In this context, the first chapter discusses al-Tabari's life, scholarly personality, the importance of the work, its content, methodology, and sources. In the second part, al-Tabari's method of proving the rulings and his legal opinions are analyzed. In the last section, the

author's jurisprudential ijtihad is emphasized. In this context, his ijtihad, tahrīc and preferences within the boundaries of the sect have been identified and analyzed.

Keywords: Islamic Law; Abu al-Tayyib al-Tabari; al-Ta'liqat al-qubrā; Usūli Views; Ijtihādī Activities

KISALTMALAR LİSTESİ

- b. : İbn
bk. : Bakınız
ed. : Editör
çev. : Çeviren
h. : Hicrî
Hz. : Hazreti
No. : Numara
ö. : Ölüm tarihi
s. : Sayfa
s.a.v. : Sallallâhu aleyhi ve sellem
thk. : Tahkik eden
ts. : Tarihsiz
vb. : Ve benzerleri
vd. : Ve diğerleri

ÖN SÖZ

Hamd âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah'a mahsustur. Salât ve selam ise O'nun Nebisi, âl ve ashabının üzerine olsun.

Hicrî ikinci asırdan itibaren teşekkül etmeye başlayan fıkıh mezhepleri, hicrî dördüncü asrın ortalarına doğru istikrar kazanmaya başlamıştır. Mezheplerin son yapılarına kavuşmaya başladığı bu dönemde yaşayan Taberî, Şâfiî mezhebinin Irak ekolünü temsil eden isimlerin başında gelmektedir. Mezhebin sonraki nesillere nakledilmesi hususunda önemli bir köprü görevi gören Taberî, furû, usûl, cedel, hilaf, hadis ve şiir alanlarında yetkin bir isim olmuştur. Bu çalışmada söz konusu fakihin fıkıh anlayışını ortaya koymak çalışmanın ana konusunu teşkil etmektedir.

Bu eserde ilk olarak Taberî'nin hayatı, ilmî kişiliği, Irak ekolü içindeki ve ictihad tabakasındaki yeri, fıkıh silsilesi, eserleri incelenmeye tabi tutulmuştur. Daha sonra en önemli eseri olan Müzeni'nin *el-Muhtasar*'ı üzerine yazdığı geniş hacimli şerhi birçok açıdan tahlil edilmiştir. Hilaf türünde yazılmış olan eserde çok sayıda görüş ve usûlî tartışmalar bulunmaktadır. İkinci olarak müellifin hükümleri nasıl delillendirdiği, kullandığı kaynaklar ve usûl kaideleri tespit edilmiş ve incelenmiştir. Son olarak ise Taberî'nin ictihâdi faaliyetleri incelenmiş ve bu bağlamda ictihadları, tahrîc ve tercihleri ve sonraki dönemlere etkisi tespit edilerek tahlil edilmiştir.

Taberî'nin ilmî faaliyetleri ve eserleri üzerinde yapılan akademik çalışmalar her ne kadar artmakta olsa da, onun fıkıh metodolojisi ve ictihatlarının dayandığı epistemolojik temeller hâlâ yeterince detaylandırılmış değildir. Bu kitap, söz konusu boşluğu kısmen de olsa doldurmayı ve okuyucuyu, bir fakihin zihin dünyasına davet etmeyi hedeflemektedir.

Çalışmanın ortaya çıkmasında bana rehberlik eden, kıymetli yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam ve danışmanım

Prof. Dr. Muharrem Önder'e teşekkürü borç bilirim. Eğitim hayatım boyunca sürekli yanımda olan aileme; sabır ve fedakârlıkla her an yanımda duran, sürekli beni destekleyen kıymetli eşime ve onunla geçireceğim vakitten tasarrufta bulunduğum oğluma sonsuz minnetlerimi sunarım.

Gayret bizden, başarı yalnızca Allah'tandır.

Esra IŞIK İLHAN
Bitlis Mayıs 2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	9
ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	17
1. Araştırmanın Önemi ve Amacı	17
2. Araştırmanın Yöntemi, Sınırlandırılması ve Kaynakları.....	18
3. İlgili Literatür	23

BİRİNCİ BÖLÜM

TABERÎ'NİN HAYATI, İLMÎ KİŞİLİĞİ VE *ET-TA'LİKATÜ'L-KÜBRA* ADLI ESERİ 27 |

1.1. Taberî'nin Hayatı	27
1.1.1. Adı, Doğumu ve Ailesi	27
1.1.2. Tahsil Hayatı.....	30
1.1.3. Taberî'nin Yaşadığı Dönem	31
1.1.4. Vefatı	36
1.2. İlmî Kişiliği.....	36
1.2.1. Irak Ekolü İçindeki Yeri	43
1.2.2. İctihad Tabakasındaki Konumu	46
1.2.3. Fıkıh Silsilesi.....	49
1.2.3.1. Hocaları	50
1.2.3.2. Talebeleri.....	54
1.2.4. İlmî Münazaraları	58
1.2.5. Eserleri.....	60
1.2.5.1. Günümüze Ulaşan Eserleri.....	61
1.2.5.2. Günümüze Ulaşmayan Eserleri.....	63
1.3. Taberî'nin <i>et-Ta'likatü'l-kübrâ</i> Adlı Eseri.....	64
1.3.1. Adı, Aidiyeti ve Yazılış Tarihi.....	64
1.3.2. Eserin Önemi ve Sonraki Dönemlere Etkisi	65
1.3.3. Telif Türü.....	72
1.3.3.1. Şerh Yönüyle <i>et-Ta'lika</i>	73
1.3.3.2. Ta'lika Literatürü Açısından <i>et-Ta'likatü'l-kübrâ</i> 'nın Yeri	77

1.3.3.3. Hilâf Yönüyle et-Ta'lika.....	79
1.3.4. Muhtevası ve Konuları Tasnifi	84
1.3.5. Metodu.....	85
1.3.5.1. Konuları Ele Alma ve İzah Etme Yöntemi	85
1.3.5.2. Kelimeleri ve İbareleri Açıklama Yöntemi.....	90
1.3.5.3. Dilsel Tartışmalara Yer Vermesi	96
1.3.5.4. Görüşlerin Naklinde ve İçeriğinde Tashihlerde Bulunması.....	99
1.3.5.5. Mezhep İçinde Şâz Kalan veya Mezhebe Aykırı Görüşlere Yer Vermesi.....	102
1.3.5.6. Bir Konuya Benzer Diğer Meseleleri Zikretmesi	105
1.3.6. Eserde Kullanılan İstihlalar	109
1.3.7. Eserde Kullanılan Kaynaklar.....	112
1.3.7.1. Fıkıh Eserleri	113
1.3.7.2. Usûl Eserleri	120
1.3.7.3. Lügat Eserleri	121
1.3.7.4. Hadis Eserleri	121

İKİNCİ BÖLÜM

TABERÎ'NİN *ET-TA'LİKATÜ'L-KÜBRA* ADLI ESERİNDE HÜKÜMLERİ DELİLLENDİRMESİ.....

2.1. İcmâlî Delillere Dair Görüş ve Uygulamaları	124
2.1.1. Kitap	124
2.1.1.1. Kıraatlerle İlgili Görüşü.....	126
2.1.1.2. Görüşlerini Temellendirmede Ayetlerin Tefsirinden Faydalanması.....	128
2.1.1.3. Teâruz Eden Ayetler Karşısında Tutumu	131
2.1.2. Sünnet.....	133
2.1.2.1. Sünnetin Önemi ve Bağlayıcılığı	134
2.1.2.2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Fiilleri Meselesine Yaklaşımı. 136	
2.1.2.3. Hadis Türlerine Göre Hükümleri Delillendirmesi.....	140
2.1.2.3.1. Haber-i Vâhide Yaklaşımı	141
2.1.2.3.2. Mürsel Hadise Yaklaşımı.....	144
2.1.2.4. Hükümleri Delillendirirken Rivayet Farklılıklarından Faydalanması	146

2.1.2.5. Hadisleri Şerh Etmesi ve Yorumlaması.....	148
2.1.2.6. Hadis Tenkidinde Bulunması	150
2.1.2.7. Teâruz Eden Hadisler Karşısındaki Tutumu	154
2.1.3. İcmâ.....	166
2.1.4. Kıyas	171
2.1.5. İstidlâl	188
2.1.5.1. Sâbitu'l-İlle	192
2.1.5.2. Fesâd-ı Taksîm.....	194
2.1.5.3. İstidlâl bi'l-Evlâ	197
2.1.6. İstishâb.....	199
2.1.7. Sahabe Kavli	203
2.1.8. Örf ve Âdet	210
2.1.9. Şer'ı Men Kablenâ	212
2.1.10. İhtiyat ve Hurûc Mine'l-Hilâf.....	214
2.1.11. Kırân/İktirân Delili	218
2.2. Nasslardan Hüküm İstinbat Etme Metodu	220
2.2.1. Emir-Nehiy.....	220
2.2.2. Âm-Hâs	231
2.2.3. Mutlak-Mukayyed	236
2.2.4. Hakikat-Mecaz	238
2.2.5. Mücmel-Müfesser	241
2.2.6. Zâhir	244
2.2.7. Mefhûm.....	246
2.2.7.1. Tenbîh (mefhûmu'l-muvâfaka).....	246
2.2.7.2. Delîlu'l-hitâb (mefhûmu'l-muhâlefe).....	251

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TABERÎ'NİN İCTİHÂDÎ FAALİYETLERİ VE ETKİSİ	255
3.1. Müntesib İctihadları	256
3.2. Tahrîrleri.....	270
3.3. Tercihleri.....	288
3.3.1. Kaviller Arasında	290
3.3.2. Tarîkler Arasında	307
3.3.3. Vecihler Arasında.....	311
3.4. İmâm Şâfiî'nin İki Farklı Kavlini İki Duruma Hamletmesi	348

SONUÇ	351
KAYNAKÇA	361
EKLER	377
Ek 1. Ebu't-Tayyib et-Taberî'nin Fıkıh Silsilesi.....	377
Ek 2. Muhtasar ile et-Ta'lika'nın Konu Karşılaştırması.....	378
DİZİN	383